

УДК 633.37

Код UPOV: MELIL_ALB

Методика
проведення експертизи сортів буркуну білого (*Melilotus albus* Medik.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Melilotus albus* Medik.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити:

– першого року – 0,75 кг; другого і, можливо, третього року – 0,25 кг.

2.3 Насіння має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірів і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування.

Обстеженню підлягають щонайменше 1600 рослин. Під час обстеження на ділянках з окремими рослинами (А) оцінюють 60 рослин у 6 повтореннях, тобто ділянки з 10 рослинами на майданчиках 0,50 × 0,50 м. Кожне обстеження ділянок рядкового посіву (В) проводять на 3 рядках завдовжки 8 м, розділених на 2 повторення з міжряддям 0,50 м. Щільність посіву близько 200 рослин на 1 п/м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту

здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці

ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 1600 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 60 рослин або частин 60 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 1600 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 60 рослин або частин 60 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 0,5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 1600 рослин допускаються 13 нетипових.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: габітус (ознака 1);
- Час початку цвітіння (ознака 4);
- Верхівковий листочок: за довжиною (ознака 10).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

Спостереження ведуться на А – ділянки з окремими рослинами;

В – рядкові ділянки.

7. Таблиця ознак буркуну білого

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: габітус 1 A MG	прямий напівпрямий проміжний напіврозлогий розлогий	1 3 5 7 9	
2. (+) QN	Рослина: за природною висотою (висота основної зеленої маси) 1 B MG	дуже низька низька середня висока дуже висока	1 3 5 7 9	
3. QN	Листок: зелене забарвлення 1 A, B MG/VG	світле помірне темне	3 5 7	
4. (*) QN	Час початку цвітіння 2 A, B MS	ранній середній пізній	3 5 7	
5. (*) (+) QN	Час повного цвітіння A MS	ранній середній пізній	3 5 7	
6. QN	Період від початку до повного цвітіння (вираховується) A MS	короткий середній довгий	3 5 7	
7. QL	Стебло: антоціанове забарвлення 2 A, B, MG/VG	наявне відсутнє	1 9	
8. (*) (+) QN	Стебло: за довжиною 3 A MS	коротке середнє довге	3 5 7	
9. (+) QN	Стебло: за товщиною 3 A MS	тонке середнє товсте	3 5 7	
10. (*) (+) QN	Верхівковий листочок: за довжиною 3, A MS	короткий середній довгий	3 5 7	

1	2	3	4	5
11. (*) (+) QN	Верхівковий листочок: за шириною 3 A MS	вузький середній широкий	3 5 7	
12. (+) PQ	Верхівковий листочок: форма 3, A VS	видовжена яйцеподібна заокруглена	1 2 3	
13. PQ	Прилистки: за формою 3 A VS	ниткоподібні шилоподібні	1 2	
14. (+) QN	Суцвіття: за довжиною 3 A MS	коротке середнє довге	3 5 7	
15. QN	Рясність цвітіння 3 A, B VG/MG	дуже мала (обрідне) мала середня велика дуже велика	1 3 5 7 9	
16. PQ	Квітка: забарвлення 3 B VG	біле кремово-біле жовто-біле голубувато-біле зеленувато-біле	1 3 5 7 9	
17. PQ	Біб: забарвлення 4 A VG	бурувате темно-сіре	1 2	
18. PQ	Біб: за формою 4 A VS	оберненояйцеподібний нерівновидовжений	1 2	
19. QL	Біб: опушення 4 A VS	відсутнє наявне	1 9	
20. (+) PQ	Рослина: габітус 4 A MG	прямий напівпрямий проміжний напіврозлогий розлогий	1 3 5 7 9	
21. (+) QN	Рослина: за природною висотою (висота основної зеленої маси) 4 B MG	дуже низька низька середня висока дуже висока	1 3 5 7 9	

1	2	3	4	5
22. QL	<u>Тільки для дворічних сортів.</u> Схильність до цвітіння в рік сівби 5 B VG	відсутня або дуже слабка від дуже слабкої до слабкої слабка слабка від слабкої до середньої середня від середньої до сильної сильна від сильної до дуже сильної дуже сильна	1 2 3 4 5 6 7 8 9	
23. PQ	Насінина: забарвлення 6 B VS	світло-коричнєве світло-зелене	1 2	

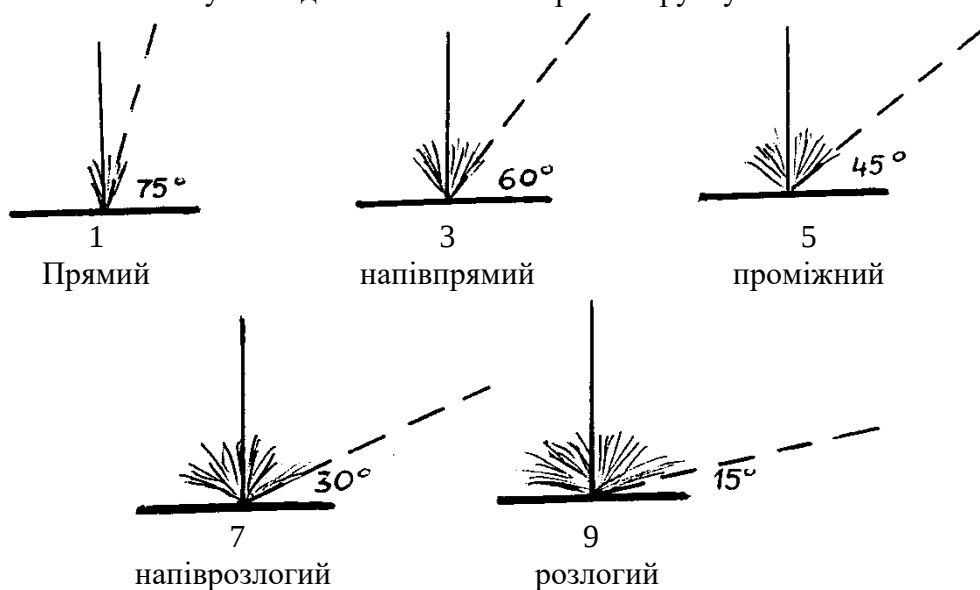
8. Пояснення до Таблиці ознак сортів буркуну білого

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Початок утворення суцвіть (три суцвіття на 10% рослин на ділянці А або на 1 п/м рядка утворено суцвіття на 10 рослинах на ділянці В)
2	Початок цвітіння: зацвіли щонайменше три суцвіття у 10% рослин на ділянці А або на 1 п/м рядка зацвіло 10 суцвіть на ділянці В
3	Через один-два тижні після повного цвітіння
4	Біля 6 тижнів після скошування (косіння за повного цвітіння)
5	Перед осіннім скошуванням
6	Стиглі насіння

До 1 + 20. Рослина: габітус.

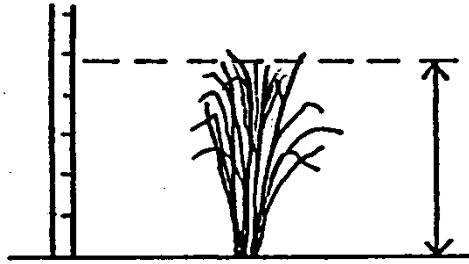
Визначають за кутом відхилення між поверхнею ґрунту і пагонами та листям рослин.

До 2 + 21. Рослина: за природною висотою (висота основної зеленої маси).

Вимірюють у сантиметрах, як показано на малюнку. Коли ознака визначається на розрідженому посіві, належить виміряти кожну рослину. У разі опису ознаки на рядковому

посіві, виконати три вимірювання у кожному рядку (9 вимірювань для кожної ділянки).

До 5. Час повного цвітіння, діб.

Поява перших квіток на головному стеблі у 80% рослин.

До 8. Стебло: за довжиною, см.

Вимірюють довжину найдовшого стебла на рослині від основи рослини до кінця суцвіття.

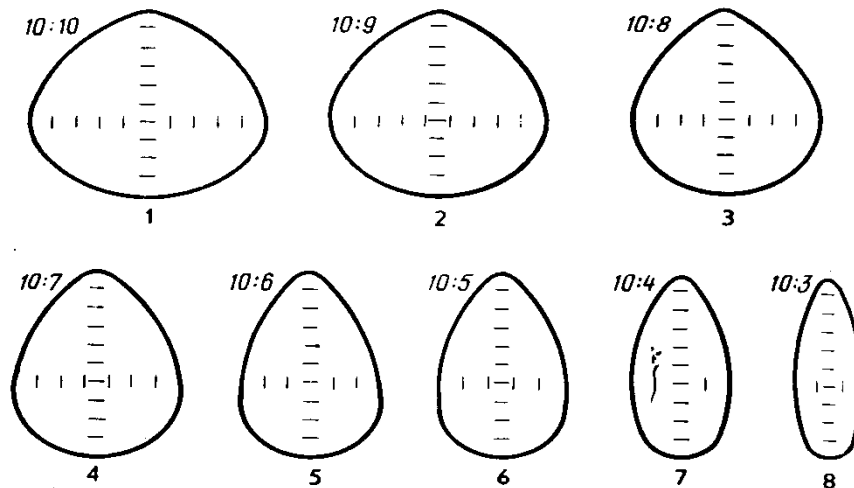
До 9. Стебло: за товщиною, мм.

Час вимірювання, як для ознаки 8. Вимірюють у найдовшого пагона біля третього міжвузля, рахуючи від верхівки.

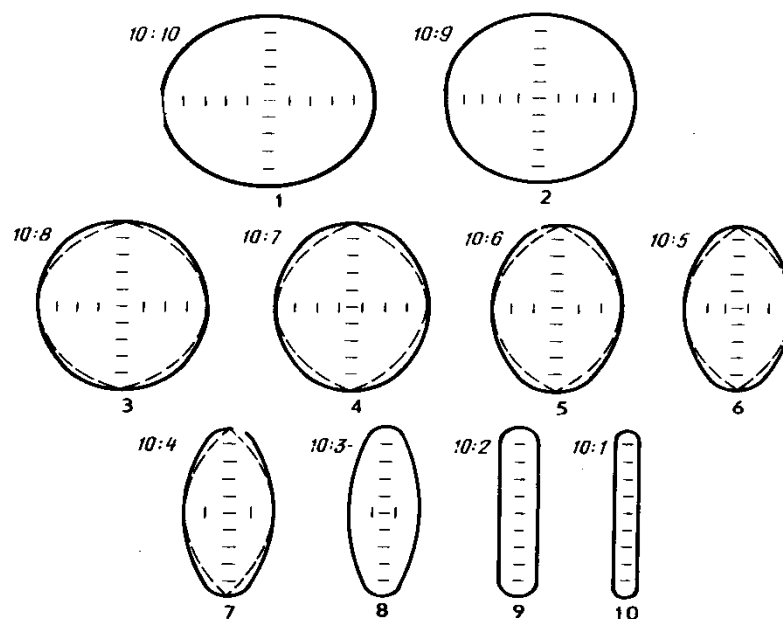
До 10 + 11. Верхівковий листочок: за довжиною (10); за шириною (11), см.

34 листок від верхівки швидкорослого пагона, через 12 тижні після цвітіння.

До 12. Верхівковий листочок: форма.

1, 2 – округлояйцеподібна; 3 – широкояйцеподібна; 4–6 – яйцеподібна;
7 – видовженояйцеподібна; 8 – вузькояйцеподібна
(цифрами вказано відношення довжини до ширини)

1, 2 – округла; 3–6 – еліптична; 7 – видовженоеліптична і широколанцетна; 8 – ланцетна; 9 – видовжена; 10 – видовженолінійна і лінійно-ланцетна (цифрами вказано відношення довжини до ширини)

До 14. Суцвіття: за довжиною, см.

Вимірюють на найдовшому стеблі рослини від найнижчого розгалуження суцвіття до його верхівки.

9. Література

1. Metodyka Badania wartości gospodarczej odmian (WGO) odrębności, wyrównania i trwałości (OWT) roślin uprawnych (*Melilotus albus* Medik) // Słupia Wielka, 1994. – 17 S.
2. Доброчаева Д. Н. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокусин. – К.: Наукова думка. 1987. – 612 с.
3. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – 546 с..
4. Григора І. М. Морфологія рослин / І. М. Григора, І. М. Верхогляд, С. Г. Шабарова та ін. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 142 с.